
Ispan tilida so'zlashuvchi xalqlarning sotsiomadaniy hayotida yolg'onning roli

Tursunova Parvina Mamurjonovna

p.tursunova@gmail.com

Assistent o'qituvchi,

"Ipak yo'li" turizm va madaniy meros
xalqaro universiteti

Annotatsiya *Mazkur maqolada ispan tilida so'zlashuvchi xalqlarning sotsiomadaniy hayotida yolg'on fenomeni o'rganilib, yolg'onning ijtimoiy, madaniy va siyosiy kontekstlardagi funksional roli tahlil qilinadi. Tadqiqotda antropologik, sotsiolingvistik va madaniyatshunoslik yondashuvlar asosida tahlil olib borilgan. Shuningdek, Lotin Amerikasi va Ispaniya misolida yolg'onning ijtimoiy maqomi, madaniy asoslanganligi va adabiy ifodasi ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar *Yolg'on, ispan dunyosi, sotsiomadaniy kontekst, madaniy qadriyatlar, sotsiologiya, haqiqat*

Роль лжи в социокультурной жизни испаноязычных народов

Турсунова Парвина Мамуржонова

p.tursunova@gmail.com

Ассистент преподаватель,

Международный университет туризма и
культурного наследия "Шёлковый путь"

Аннотация *В данной статье исследуется феномен лжи в социокультурной жизни испаноязычных народов, анализируется функциональная роль лжи в социальном, культурном и политическом контекстах. Исследование проводится с использованием антропологического, социолингвистического и культурологического подходов. Также рассматриваются социальный статус лжи, её культурные основания и литературное выражение на примере стран Латинской Америки и Испании.*

Ключевые слова *Ложь, испанский мир, социокультурный контекст, культурные ценности, социология, истина*

The Role of Lies in the Sociocultural Life of Spanish- Speaking Peoples

Tursunova Parvina Mamurjonovna

p.tursunova@gmail.com

Assistant teacher,

International University of Tourism and
Cultural Heritage "Silk Road"

Annotation *This article examines the phenomenon of lies in the sociocultural life of Spanish-speaking peoples, analyzing the functional role of lies in social, cultural, and political contexts. The research is based on anthropological, sociolinguistic, and cultural studies*

approaches. It also explores the social status of lies, their cultural foundations, and literary expressions in the context of Latin America and Spain.

Key words

Lie, Spanish-speaking world, sociocultural context, cultural values, sociology, truth

Kirish

Yolg'on (ispancha: *mentira*) har qanday jamiyatda mavjud bo'lgan universal ijtimoiy hodisa sanaladi. Biroq har bir xalqning madaniyati, qadriyatleri va axloqiy me'yorlariga ko'ra yolg'onning ijtimoiy maqomi, qabul qilinishi yoki rad etilishi farq qiladi. Ispan tilida so'zlashuvchi xalqlar (Ispaniya, Meksika, Argentina, Kolumbiya, Peru va boshqalar) o'zlarining tarixiy rivojlanish yo'llari va madaniy xilma-xilligiga ega bo'lib, bu holat yolg'onga bo'lgan munosabatda ham aks etadi.

Metodologiya

Yolg'on insoniyat tarixida doim mavjud bo'lgan sotsiopsixologik hodisalardan biridir. Ammo uni jamiyatlarda qanday qabul qilinishi, baholanishi va qanday vazifalarni bajarishi jamiyatning madaniy kodlari bilan bevosita bog'liq. Ispan tilida so'zlashuvchi xalqlar (Ispaniya va Lotin Amerikasi davlatlari) ko'p madaniyatli va tarixiy jihatdan murakkab ijtimoiy tizimga ega bo'lib, bu hududda yolg'onning turli ko'rinishlari sotsiomadaniy qadriyat sifatida shakllanib kelgan (Rorty, 1989).

Yolg'on ko'plab holatlarda salbiy hodisa sifatida ko'rilsa ham, uning ijtimoiy roli va funksiyalarini ko'rib chiqish zarur. Odamlar o'zaro aloqalarida ba'zan yolg'onlarni kommunikatsiya vositasi sifatida ishlatadilar, chunki bu holat bir qancha foydali maqsadlarga xizmat qiladi:

Ijtimoiy uyg'unlikni saqlash maqsadida, ko'plab Lotin Amerikasi jamiyatlarida, ayniqsa diplomatik muhitda yoki boshqalar tuyg'ularini xafa qilmaslik uchun yolg'on aytish odat tusiga kirgan. Bu turdagi yolg'onlar ko'pincha ijtimoiy tinchlikni saqlashga yordam beradi, chunki ular

odamlar o'rtasidagi to'qnashuvlarni oldini olish yoki noxush vaziyatlardan qochish uchun ishlatiladi. Yolg'onlar bu holatlarda faqatgina haqiqatni yashirish emas, balki jamiyatdagi muvozanatni va o'zaro hurmatni saqlash uchun zarur vosita sifatida qaraladi (Llosa, 2000). Shunday qilib, bunday yolg'onlar ko'pincha kimnidir ranjitmaslik yoki noxush vaziyatlarga olib kelmaslik uchun aytiladi, bu esa o'z navbatida ijtimoiy aloqalarni yaxshilashga xizmat qiladi.

Ijtimoiy rollarni muvozanatlash maqsadida, oila va do'stlik munosabatlarida odamlar ko'pincha to'liq haqiqatni aytmalik orqali tinchlik va muvozanatni saqlashga harakat qiladilar. Bu holatlar, odatda, bir-birlarini ranjitmaslik yoki noxush vaziyatlarni oldini olish maqsadida yuzaga keladi. Bunday vaziyatlarda, shaxslar ko'pincha xushmuomalalik yoki tasavvurga asoslangan yolg'onlardan foydalanadilar. Bu yolg'onlar, asosan, boshqa odamlarning tuyg'ularini hurmat qilish va muammolardan qochish uchun aytiladi, natijada esa o'zaro munosabatlar davomida barqarorlik va tinchlik saqlanadi.

Ijtimoiy imij yaratish maqsadida, ayniqsa siyosat yoki ommaviy axborot vositalarida, ba'zan haqiqatni yashirish yoki uni ma'lum tarzda o'zgartirish orqali, o'ziga nisbatan ijobiy obraz yaratishga intilish kuzatiladi. Bu turdagi yolg'onlar, odatda, jamoatchilik orasida ishonchni oshirish yoki kishi yoki tashkilotning ijobiy tasavvurini shakllantirish maqsadida ishlatiladi. Bunday yolg'onlar, o'z navbatida, ommaning qarashlarini manipulyatsiya qilish yoki ijtimoiy imijni yaxshilash uchun qo'llaniladi.

Siyosiy liderlar yoki korporativ rahbarlar ko'pincha haqiqiy holatlarni yashirib, o'z maqsadlariga erishishga intilishadi, natijada ular jamoatchilikda o'zlariga nisbatan iliq munosabatni shakllantirishga harakat qiladilar. Bu amaliyotlar, ko'pincha, ijtimoiy aloqalarni muvozanatlash yoki o'zgarishlarga qarshi qarshilikni kamaytirish uchun ishlatiladi.

Umuman olganda, yolg'onlar ijtimoiy muhitda va aloqalarda ba'zan kerakli vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin, lekin bu holatni ehtiyotkorlik bilan va konteksni hisobga olgan holda baholash zarur.

Tahlil va natijalar

Ispan tilida so'zlashuvchi xalqlarning madaniyatlarida "haqiqatni aytish" qadriyat sifatida muhim ahamiyatga ega bo'lsa-da, bu qadriyat ba'zan "muomala madaniyati" (yoki ijtimoiy odatlar) tomonidan chegaralanishi mumkin. Ba'zi madaniy kontekstlarda, ma'lum bir ijtimoiy qoidalar yoki qadriyatlar haqiqatni aytishni cheklaydi va ba'zan yolg'on aytish muqobil sifatida qabul qilinadi.

Misol uchun machismo va sharaf tushunchalari, ayrim Lotin Amerikasi madaniyatlarida erkaklik, g'urur va obro' katta e'tibor qaratiladigan tushunchalar hisoblanadi. Bu yerda erkaklar o'zining obro'sini va erkaklik qadrini saqlashga intilishadi, shuning uchun ba'zan haqiqatni yashirish yoki o'zgartirish ularga ijtimoiy jihatdan maqbul bo'ladi. Ular, masalan, o'z zaifliklarini yoki muammolarini tan olishdan ko'ra, yolg'on gapirishni afzal ko'rishlari mumkin.

Marhamatli yolg'on (la mentira piadosa): ba'zan yolg'onlar boshqa odamlarning tuyg'ularini himoya qilish maqsadida aytiladi. Bunday yolg'onlar ijtimoiy nuqtai nazardan maqbul deb hisoblanadi, chunki ular kimningdir his-tuyg'ularini xafa qilmaslikka yoki noxush vaziyatlardan qochishga xizmat qiladi. Masalan, biror odamni xafa qilmaslik uchun uning so'nggi ishini yoki xatti-harakatlarini yomonlamaslik uchun yolg'on aytiladi. Bu, ayniqsa, Lotin Amerikasi kabi madaniyatlarda ko'p uchraydi.

Shunday qilib, ba'zi madaniy kontekstlarda "haqiqatni aytish" prinsipi o'zining ahamiyatini yo'qotishi mumkin, chunki ijtimoiy munosabatlarda muomala madaniyati va his-tuyg'ularni saqlashda yolg'onlar qo'llanilishi kerak bo'lishi mumkin.

Lotin Amerikasi va Ispaniya siyosiy tarixida yolg'on va manipulyatsiya ko'plab holatlarda muhim vosita sifatida ishlatilgan. Siyosiy tuzumlar va amaliyotlar ba'zida haqiqatni yashirish yoki o'zgartirishni o'z manfaatlari uchun qo'llagan (Goffman, 1959). Misol qilib aytganda, Chilidagi Augusto Pinochet rejimi yoki Argentidadagi harbiy diktatura davrida rasmiy matbuot va axborot vositalari orqali haqiqatni yashirish, o'zgartirish yoki noto'g'ri tasvirlash keng tarqalgan edi. Pinochet rejimi davomida, masalan, matbuot va ommaviy axborot vositalari ko'pincha diktatorning siyosatini oqlash va o'zgarishlarni kuchliroq ko'rsatish uchun manipulyatsiya qilingan. Ommaviy axborot vositalari ko'plab voqealarni shunchaki inkor qilgan yoki qo'llab-quvvatlagan, bu esa aholini haqiqatdan yiroq, faqat hukumatning rasmiy pozitsiyasini qabul qilishga undagan.

Zamonaviy siyosatda, ayniqsa populistik siyosatchilar tomonidan yolg'on va'dalar orqali ommaviy qo'llov olish amaliyoti keng tarqalgan. Populistik liderlar ko'pincha o'zining siyosiy maqsadlariga erishish uchun xalqqa va'dalar beradilar, bu va'dalar esa amalga oshirilmasligi yoki ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar bilan to'g'ri kelmasligi mumkin. Siyosatchilar, ba'zan, xalqni hech qanday real islohotlar yoki resurslar taqdim etmasdan, yaqin kelajakda baxtli va yaxshi yashashni va'da qilishadi. Bu, o'z navbatida, jamoatchilikning qo'llab-quvvatlashini olish va o'z hukmronligini davom ettirish maqsadida ishlatiladi.

Lotin Amerikasi va Ispaniya siyosiy tarixida bu kabi manipulyatsiya vositalari ko'plab ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlarga olib keldi. Yolg'onlar va manipulyatsiya siyosiy barqarorlikni ta'minlash yoki mavjud tuzumni mustahkamlash uchun

ishlatilgan, lekin buning natijasida ko'p hollarda omma haqiqatdan xabardor bo'lmadi va siyosiy tizimga nisbatan ishonchsizlik kuchayib ketdi (Martin, 2010).

Ispan tilida so'zlashuvchi xalqlarning adabiyotida yolg'on ko'pincha falsafiy va ijtimoiy mavzularni yoritish uchun ishlatiladi. Yolg'onning adabiy tasvirlari faqat oddiy haqiqatni yashirish yoki noto'g'ri ma'lumot tarqatishdan iborat emas, balki ko'plab hollarda ijtimoiy, falsafiy va estetik izlanishlar orqali chuqur ma'no va simbolizmni o'z ichiga oladi. Bu yondashuvlarning bir nechta misollari quyidagicha:

- Gabriel García Márquez asarlarida yolg'on va haqiqat o'rtasidagi noaniqlik. Gabriel García Márquezning mashhur asarlari, masalan, Yuz yil yolg'izlik yoki O'limni boshidan kutishda, yolg'on va haqiqatning o'rtasidagi noaniqlik muhim mavzulardan biridir. Márquezning fantastik realizmi – ya'ni, oddiy haqiqatni kashf qilishda fantastika va haqiqatni birlashtirish – yolg'onning haqiqatan ajralmas qismi sifatida tasvirlanadi. Asarlarda haqiqat va yolg'on o'rtasida doimiy bir chegara yo'q; ular o'zaro chambarchas bog'langan va birbirini shakllantiradi. Misol uchun, Márquezning yirik romanlarida, tarixiy va shaxsiy haqiqatlar, ko'pincha yolg'onlarga aylanadi, bu esa jamiyat va odamlarning o'zini anglashidagi xatolarni va muammolarni ko'rsatadi (Márquez, 1967).
- Migel de Servantesning Don Kixot asarida, qahramonning real va yolg'on dunyolar o'rtasida yashashi yolg'onning estetik va

falsafiy talqinini yaratadi. Don Kixotning yolg'onli tushunchalari, asosan, romantizm va idealizmga asoslangan, chunki u o'zini haqiqiy qahramon deb hisoblaydi, lekin uning hayotiy tajribasi va atrofdagilar tomonidan qanday tasvirlanganligi bu tushunchalarni noto'g'ri va absurd qilib ko'rsatadi. Servantes, Don Kixot orqali, yolg'on va haqiqatni hamda ularning hayotiy o'rne va rolini masxara qilishni amalga oshiradi. Don Kixotning yolg'on dunyosi, aslida, insonning orzulari, idealist va realizm o'rtasidagi kurashini ifodalaydi (Cervantes, 2022).

Xulosa

Shunday qilib, ispan adabiyotida yolg'on nafaqat haqiqatni yashirish, balki inson hayotining noaniq va murakkab tabiatini ko'rsatish uchun estetik vosita sifatida ishlatiladi. U ijtimoiy va falsafiy savollarni yoritishda muhim rol o'ynaydi, odamlarning ongidagi paradokslarni va qarama-qarshiliklarni chuqur tahlil qiladi.

Ispan tilida so'zlashuvchi xalqlarning sotsiomadaniy hayotida yolg'on nafaqat salbiy hodisa sifatida, balki ijtimoiy va madaniy rollarni boshqarishning bir vositasi sifatida namoyon bo'ladi. U ijtimoiy uyg'unlikni saqlash, madaniy qadriyatlarini himoya qilish va siyosiy manfaatlariga erishishda ishlatiladi. Shu bilan birga, adabiyot va san'atda yolg'on inson tabiatining murakkabligini aks ettiruvchi obraz sifatida tasvirlanadi. Yolg'onning bunday ko'p qirrali mazmuni uni sotsiologiyistik va madaniyatshunoslik nuqtai nazaridan chuqur tadqiq etish zarurligini ko'rsatadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. De Cervantes Saavedra, M. (2022). *Der sinnreiche Junker Don Quijote von der Mancha*. BoD–Books on Demand.
2. Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Anchor Books.

3. Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*.
4. Llosa, M. V. (2000). *La Fiesta del Chivo*. Alfaguara.
5. Márquez, G. G. (1967). *Cien años de soledad*. Editorial Sudamericana.
6. Martin, J., & Nakayama, T. (2010). *Intercultural Communication in Contexts*. McGraw-Hill Education.
7. Rorty, R. (1989). *Contingency, Irony, and Solidarity*. Cambridge University Press.